

Диверсифікація та інтеграція виступають як самостійні та рівноправні форми організації виробництва, при цьому формами їх реалізації можуть виступати: для інтеграції – такі види реорганізації суб'єктів господарювання, як злиття та поглинання; для диверсифікації - всі форми інтеграції, а також внутрішній розвиток і такі види реорганізації суб'єктів господарювання, як виділення, поділ і перетворення. При горизонтальній інтеграції у новоствореного в результаті об'єднання підприємства сукупний асортимент не зміниться для жодного з об'єднаних підприємств. При горизонтальній диверсифікації створення об'єднаного підприємства призводить до розширення сукупного асортименту. При вертикальній інтеграції у новоствореного підприємства одночасно повинні виконуватися обидва наступні умови: незмінний асортимент; відсутність товарного залишку в межах, що передують кінцевій фазі технологічного ланцюжка підприємства. При вертикальній диверсифікації у новоствореного підприємства має виконуватися хоча б одна з двох умов: збільшення асортименту; наявність товарного залишку в межах, що передують кінцевій фазі технологічного ланцюжка підприємства.

В даний час диверсифікація набуває статусу інструменту для визначення заходів, програм і проектів при плануванні діяльності компаній як форма громадської організації виробництва. У зв'язку з цим питання диференціації диверсифікації від інших форм організації виробництва вимагають подальшого осмислення та розвитку.

Васюткіна Н.В.,
д.е.н., професор,
професор кафедри економіки повітряного транспорту
Національного авіаційного університету, м. Київ, Україна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ МАЙБУТНЬОГО

В умовах глобалізації та інтеграції творчий сектор розвитку економіки з кожним роком стає найважливішим фактором росту та джерелом для привабливості інтелектуального, креативного персоналу, а також простором заповнення нових сенсів та ідей, конкурентоспроможних у глобальному світі.

Перехід до економіки знань вимагає від держав формування потужних національних інноваційних систем, здатних не тільки реагувати на виклики, а і випереджати розвиток світової системи, ставати його каталізатором. Існує думка, що в сучасному світі відбувається не просто «...трансформація колишнього

порядку», а перебудова світоустрою «являє собою формування нового соціального устрою» [1, с. 34].

У сучасній реальності домінуюче місце займає людина, в тому числі і в економіці. Саме людська діяльність стала головним ресурсом економічного розвитку. Креативну економіку можна назвати концепцією, заснованою на взаємодії людської творчості з інтелектуальною власністю та знаннями, тобто, що представляє особливий тип економічної діяльності на основі людських знань, відкриттів, творчих імпульсів.

Дослідження теоретико-методологічних засад становлення креативної економіки набули широкого поширення за останні кілька десятиліть, і продовжують зберігати свою широку популярність як перспективні наукові розробки у сфері пошуку прогресивних драйверів економічного розвитку. Так, R. Florida описав представників креативного класу суспільства як людей, здатних генерувати нові знання, технології, і вносять істотний внесок у економічне зростання та зміни вигляду територіального простору майбутнього [2]. На думку K. Oakley та J. Ward креативна економіка приваблює та утримує висококваліфіковані кадри, стаючи джерелом інноваційного розвитку [3]. У цьому S. Moreton розставив акценти на користь ролі університетів, розглядаючи їх як майданчики інтелектуального та творчого насичення, які безпосередньо беруть участь у поширенні конструкцій ідей креативної економіки на практиці [4]. Безперечно, сьогодні творчий підхід стає рушійною силою економічного зростання та інновацій у епоху інформаційної економіки, набуваючи важливого значення.

До початку повномасштабного російського вторгнення українська креативна економіка бурхливо розвивалася - за даними дослідження "Креативна економіка: нова економічна епоха ХХІ ст." [5], з 2013 по 2019 роки додана вартість, створена нею, зросла в 3,5 рази - з 74,2 млрд грн до 258,9 млрд. грн. У той самий час переважно це відбувалося завдяки сфері ІТ, яка, власне, і грає визначальну роль її розвитку. Так, у 2019 році майже чверть доданої вартості креативної економіки України припала саме на ІТ-сектор. 75% цього обсягу створено завдяки комп'ютерному програмуванню. Інші важливі складові української креативної економіки – архітектура та інжиніринг – 9,2% доданої вартості за 2019 рік, інформаційні послуги – 7,8%, кіно та телебачення – 7,8%, реклама та маркетинг – 7,7%

За час війни креативний фронт став важливою частиною опору російської агресії. ІТ-фахівці завзято борються з ворогом у складі кіберармії. Художники, письменники, актори, музиканти їздять у турне та проводять художні та літературні акції за кордоном, розповідаючи світові про російську війну в Україні. Креативні агенції створюють точні кампанії, щоб доносити до міжнародної спільноти правду. Лідери думок щодо креативної сфери долучилися до інформаційної армії, а бренди

одягу перебудували виробництва для потреб армії. Креативні хаби та бібліотеки перетворилися на волонтерські центри або приймають усередині переміщених людей [6]

Відповідно за даними статистичного огляду "Креативні індустрії в I кварталі 2022 року" [7] від МКІП України, порівняно з I кварталом 2021 року в січні-березні 2022 року на 41% зменшився обсяг задекларованих доходів у сфері креативних індустрій, а загальна кількість платників податків. Це означає безробіття та відтік талантів за кордон, тому виправити ситуацію можуть державна політика та міжнародна допомога, поставивши за пріоритет збереження зайнятості та відновлення економічної діяльності.

За структурою задекларованих доходів за секторами у I кварталі 2022 року найбільший внесок сфери ІТ, а саме 84,5% (39,3 млрд грн). Зазнали збитків найбільше сфери архітектури та кіно, де задекларовані прибутки впали на 74%. Доходи від реклами знизилися на 66%, від дизайну – на 54%, а від ІТ – на 32%. Найменше постраждала від війни сфера ІТ.

Так, за даними звіту Рауонег "Ведення бізнесу під час війни: український досвід" [8], 70% українських підприємств продовжують працювати не зважаючи на вторгнення, ще 22% - роблять це частково. Крім цього, 38% планують найняти більше персоналу цього року, незважаючи на війну.

Вочевидь, ситуація є непростюю, однак враховуючи міцний дух і силу бажання перемоги український народ гідно пройде всі періоди випробувань і розвиток креативної економіки поширить свої межі в різні сектори економіки акумулюючи розкриття творчого потенціалу людей у їх професійному прояві. Сила творчості виходить за межі креативної економіки, впливаючи на різні аспекти суспільства, включаючи освіту, бізнес, соціальний і культурний розвиток. Тому що креативність є потужною силою, яка може розкрити потенціал креативної економіки, стимулюючи інновації, зростання та розвиток.

В сучасних реаліях креативна економіка – вже реальність для розвинених країн, яка поступово поширюється по всьому світу. Значимість цього явища підкреслюється ще й тим, що 2021 р. був оголошений ООН Міжнародним роком креативної економіки на користь сталого розвитку [9].

Постійно змінні умови змушують по-новому подивитися на економіку в цілому, на бізнес, на місце кожної людини в цьому світі. Сьогодні ситуація змінилася – і спостерігається дефіцит ідей. Це і є ключовою причиною того, що на перше місце виходить креативна економіка, а індустріальний та аграрний способи виробництва відходять на другі плани. Така зміна пов'язана з тим, що дефіцит ідей обмежує розвиток виробництва речей та енергії, що може привести світову економіку до кризи. Навпаки, розширення креативної економіки створює основу для подальшого прогресу всіх видів людської діяльності.

Серед ключових напрямів перспективи розвитку креативної економіки в післявоєнній Україні є [10]: просування культурного продукту для промоції України за кордоном (до кінця 2025 року), відновлення і збільшення фінансування Українського культурного фонду; навчання представників креативних індустрій компетенцій роботи на міжнародному ринку; комунікація та поширення ініціативи Spend with Ukraine, що заохочує іноземців купувати українські товари та послуги; сприяння та залучення до реєстрації на платформі українських брендів; надання грантів на виготовлення музичних відеокліпів; фінансова підтримка креативних фахівців, які повернулися в Україну чи відновлюють діяльність після війни; грантова програма підтримки виробничої та експортної спроможності креативних індустрій; підтримка креативних хабів, кроссекторальних проєктів у сфері креативних індустрій; стимулювання відкриття офісів міжнародних компаній Apple, Spotify, YouTube в Україні для кращого просування і представлення українського креативного контенту на цих платформах; запуск Національного офісу розвитку креативних індустрій як основного провайдера державної підтримки для креативного бізнесу та інноваційного розвитку креативних індустрій (протягом 2023-2025 рр.). На довгострокову перспективу (**2026-2032 роки**): запуск програми "Креативний рюкзак", у межах якої школярі подорожують Україною та знайомляться із сучасними креативними практиками та професіями (державне фінансування для поїздок школярів українськими містами і їх знайомства з креативним досвідом (екскурсії, воркшопи, тренінги VR/AR, 3D друк, кіношколи, моделювання одягу тощо); вдосконалення освіти у сфері креативних індустрій.

Для перспективи майбутнього дедалі важливішу роль креативна економіка відіграватиме у сфері освіти, оскільки вона пропонує нові можливості для інноваційного досвіду навчання та розвитку навичок.

Креативна економіка пропонує нові можливості сприяючи творчості, міждисциплінарному навчанню, цифровій грамотності, культурному розмаїттю та новим кар'єрним шляхам. Тому в закладах освіти, школах, університетах для сприяння розвитку конкурентоздатних фахівців на ринку, необхідно дедалі ширше впроваджувати творчі заходи та проєкти в навчальну програму, це сприятиме розвитку творчого потенціалу і виховувати культуру інновацій у здобувачів; міждисциплінарний підхід в навчанні допомагає розвинути синтезне-аналітичне, критичне, креативне мислення, що дозволяє розвинути бачення ширшої перспективи та вирішувати складні проблеми; використання цифрових технологій сприяє розвитку навичок цифрової грамотності та підготувати майбутніх фахівців до епохи цифрових технологій; створення просторів і платформ для культурного самовираження та обміну дає можливість розвинути глобальне мислення, сприяє соціальній інтеграції та зміцнює цінності, цінувати культурні відмінності.

Таким чином, креативність є потужною силою, яка може розкрити потенціал креативної економіки, стимулюючи інновації, зростання та розвиток. Вона виходить за межі окремих індустрій і все більше стає буттям різних економічних процесів використовуючи інновації та культурне самовираження для створення нових галузей, продуктів і послуг. Креативна економіка сприяє соціальному та культурному розмаїттю, відзначаючи та зберігаючи культурну спадщину, сприяючи міжкультурному обміну, співпраці та соціальній інтеграції. Інвестиції в освітні та навчальні програми, які сприяють творчості, інноваціям і підприємництву, мають вирішальне значення для розвитку процвітаючої економіки. Державна політика та програми, які підтримують креативну економіку, можуть дати поштовх економічному зростанню та розвитку, сприяючи стійкості та конкурентоспроможності сектора.

Список використаних джерел:

1. Воронкова В. Г. Філософія глобалізації: соціантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри : монографія / В. Г. Воронкова. – Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2009. – 272 с
2. Florida R. Who's Your City? How the Creative Economy Is Making Where to Live the Most Important Decision of Your Life. Basic Books, 2008. 384 p
3. Oakley K., Ward J. Creative Economy, Critical Perspectives. Cultural Trends. 2018. No. 27 (5). P. 311-312
4. Moreton S. Contributing to the creative economy imaginary: universities and the creative sector. Journal of Cultural Trends. 2018. No. 27 (5). P. 327-338.
5. Рівчаченко М. Креативна економіка: нова економічна епоха XXI ст. URL:<https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2022/06/10/682634/>
6. Гордієнко Н. Креативна нація: нинішній стан і майбутнє української креативної економіки. URL: <https://delo.ua/opinions/kreativna-naciya-ninisnii-stand-i-maibutnje-ukrayinskoji-kreativnoyi-ekonomiki-406711/>
7. Креативні індустрії в 1 кварталі 2022 року (статистичний огляд) URL: <https://mkip.gov.ua/news/7654.html>
8. Звіт: бізнес під час війни. URL: <https://blog.payoneer.com/ua/news-ua/report-business-in-times-of-war/>
9. International year of creative economy for sustainable development / UNESCO. – 2021. – URL: <https://en.unesco.org/commemorations/international-years/creativeeconomy2021> (дата обращения: 23.07.2022).
10. Гетманцев Д. Як держава буде підтримувати креативні індустрії під час відновлення України. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/21/695268/>